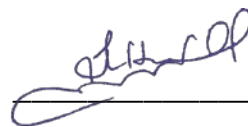

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

Максим БУЛИК

«15» травня 2024 р.

«АРКТИЧНИЙ ВЕКТОР У ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ КАНАДИ»

Кваліфікаційна робота здобувачки вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» Іванькіної Єлизавети Олегівни

Науковий керівник:

Константинова Ю. В., к.і.н., доцент кафедри політології та міжнародних відносин

Рецензент:

Трима К. А., к.політ.н., старший науковий співробітник відділу взаємодії університетів та суспільства Інституту вищої освіти НАПН України

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою відмінно / 93 / А

Секретар ЕК

Анастасія ТРОФИМЕНКО

«11» червня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. НОРМАТИВНА БАЗА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ В АРКТИЦІ.....	7
РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ.....	18
РОЗДІЛ 3. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	28
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42

ВСТУП

Актуальність дослідження. Арктика - один із найбільш спірних та перспективних регіонів світу, який наразі став епіцентром боротьби та підвищеної активності в міжнародних відносинах. Регіон не належить конкретній державі, Арктика живе за рахунок співробітництва, певної конкуренції та регулювання основних питань розвитку, охорони тощо між США, Канадою, Норвегією, Данією, Росією (велика п'ятірка) та Швецією, Ісландією та Фінляндією. Це так звана «арктична вісімка». Тим не менш, остання трійця має певні складнощі з ідентифікацією свого місця на арктичній арені через відсутність спільних океанічних кордонів з Арктикою, але останні роки ця проблема не є вже такою дискримінаційною.

Арктика була та є епіцентром боротьби за владу та розвідування, особливо після початку танення льодовиків, коли перспективи розвитку та можливості видобування природних копалин стали більш явними. Арктика є особливим регіоном, який не має конкретну державу-власника, натомість регіон регулюється та розвивається завдяки співпраці та нормативно-правовим актам так званих приарктичних держав.

Політика приарктичних держав щодо Арктики керується насамперед національними законодавствами кожної приарктичної держави над окремою частиною Арктики. Держави працюють над створенням та оновленням своїх стратегій стосовно Арктики, яка беззаперечно є перспективним регіоном для просування інновацій.

Канада є сильним та активним представником інтеграційних процесів в Арктиці, це насамперед стосується інтеграції корінного населення арктичного регіону Канади в структуру канадського суспільства. У своїй більшості приарктичні держави мають дуже близькі за змістом стратегії, що включають

захист навколишнього середовища, моніторинг екологічного складника, розвиток видобувної промисловості, співпраця у регіоні тощо. Але відносно нещодавно постало нове питання для «арктичної вісімки» - це проблема мілітаризації. Поштовхом для активізації цього напрямку стало вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року та активне нарощення Росією військового потенціалу у її північному оборонному секторі. І хоча прямих нападів на території володіння інших приарктичних держав з боку Росії наразі немає, її дії як в Україні так і в цілому стають приводом для дискусій. Члени коаліції арктичних держав дуже занепокоєні таким перебігом подій, тому прагнуть працювати у межах партнерських угод задля збереження свого суверенітету. Крім того Росія також потрапила під тенденцію «відміни» у рамках Арктичної Ради - найбільшого форуму партнерства заради збереження Арктики, який функціонує з передаванням головування наступній приарктичній державі кожні два роки. Росії було оголошено бойкот як голові Арктичної Ради з 2022 року через напад на Україну, право головування перейшло Норвегії. Канада була одним з основних ініціаторів цього рішення. Канада має сильну позицію в Арктиці, а Арктичну Раду можна назвати її дітищем, держава була головним ідеологом ідеї та стала першим головуючим з 1996 по 1998 рік. Отже, тема зовнішньої політики Канади у Арктиці на сьогодні є вкрай актуальною.

Об'єкт дослідження – є зовнішня політика Канади.

Предметом виступає її арктичний вектор.

Історіографія дослідження була поділена за декількома основними напрямками: нормативно-правова база Канади у розвитку арктичного регіону, база стратегічних підходів головних акторів щодо арктичного регіону, співробітництво та партнерство у рамках арктичної політики. У напрямі правових засад Канади в Арктичному питанні для розгляду було обрано роботи: Берегового А.І. – «Основні геополітичні гравці Арктичного регіону та національні інтереси Канади в Арктиці» [3], Яшної Н.О. - «Розвиток Арктичного регіону в умовах сучасних геополітичних трансформацій» [17].

До другого напрямку основні відомості було опрацьовано завдяки працям Яшної Н.О. – «Міжнародно-правовий режим Арктики в умовах геополітичного суперництва країн в даному регіоні» [16], Чігера В. – «Сучасні міжнародно-правові проблеми правового регулювання Арктичного регіону» [12], Гладиша М. - «Північний вимір» європейських інтеграційних процесів» [5].

У третьому напрямку, який оглядає саме співробітницькі здобутки аналізувалися праці Замікули М.О. – « Мілітаризація Арктики як проблема міжнародної безпеки» [7], Павко Я. - «Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав в Арктиці» [10]. На основі дослідження цих робіт було сформовано сучасну картину ситуації в Арктиці, бачення та системи партнерства між приарктичними державами та Канадський досвід ведення політики в Арктиці.

Мета дослідження – дослідити роль та місце арктичного вектору у зовнішній політиці Канади.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- розглянути нормативно-правову базу зовнішньої політики Канади в Арктиці;
- оцінити реалізацію Арктичної політики Канади;
- проаналізувати політику Канади щодо корінних народів;
- розглянути перспективи співробітництва між державами у рамках Арктичної політики;
- проаналізувати діяльність приарктичних держав у рамках Арктичних організацій.

Джерельна база дослідження представлена нормативно-правовими актами, деклараціями, документами та офіційними сторінками основних органів управління територією, які формують політику процвітання та розвитку Арктичного регіону.

Методологія дослідження. В процесі підготовки роботи були використані наступні методи дослідження: історичний та хронологічний підходи, методи аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Практичне значення. Матеріали роботи можуть бути використані для підготовки доповідей на семінарських заняттях в рамках наступних дисциплін «Зовнішня політика країн Європи», «Зовнішня політика Росії та країн СНД», «Зовнішня політика країн Північної та Південної Америки», «Міжнародні організації» тощо.

Апробація результатів дослідження. Результати роботи пройшли апробацію у вигляді доповідей та публікації тез в рамках Всеукраїнських конференцій закрема:

Всеукраїнська науково-практична конференція «Україна у світовому історичному просторі» (МДУ, Київ, 2023);

Декада студентської науки 2024 (МДУ, Київ, 2024);

Всеукраїнська науково-практична конференція «Суспільно-політичні трансформації у XXI столітті: локальні, національні та глобальні контексти» (МДУ, Київ, 2024).

Структура роботи включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури.

У вступі визначено актуальність теми, об'єкт, предмет дослідження, мета та завдання. Подано аналіз історіографічної, джерельної та методологічної баз дослідження.

Перший розділ «Нормативна база зовнішньої політики Канади в Арктиці» присвячений дослідженню програми та документів, за якими реалізує свій зовнішньополітичний вектор Канада в Арктичному регіоні.

Другий розділ «Реалізація Арктичної політики Канади» на прикладах розглядає конкретні дії з реалізації поставлених завдань розвитку арктичного регіону Канадою.

Третій розділ «Міжнародне співробітництво з формування спільної Арктичної політики» розкриває особливості реалізації Канадою курсу на співробітництво у регіоні.

Висновки містять узагальнення з теми дослідження.

Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

НОРМАТИВНА БАЗА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ В АРКТИЦІ

Арктика по праву має титул одного з найбільш перспективних регіонів світу, тому й не дивно наскільки сильні міжнародні актори намагаються впливати на політичний ландшафт регіону. Стосовно даної теми, постають певні питання - як, ким та завдяки чому регулюється система нагляду та розвитку Арктичного регіону.

Канадський Арктичний архіпелаг є другим за розміром архіпелагом за полярним колом, поступаючись лише Гренландії. Канада володіє зоною більше ніж 1,4 млн кв. км. та веде активну політику стосовно своїх арктичних володінь. Держава стала першою хто заявив свої права на частину Арктики у 1909 р., вона заявила суверенітет на територію між північним полюсом та своїм північним узбережжям, а вже у 1925 р. офіційно представила своє право на арктичний сектор. Це був ще той період, коли секторальний поділ вважався перспективним, але пізніше міжнародне співтовариство було змушено визнати недоліки й перейти до більш сучасної ідеї, яка пізніше стала відома як Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права від 1982 р. Тож за нововведеннями, територіальне море – це води на відстані не більше 12 миль, а економічна зона – 200 миль. Зміна концепції вдарила по деяким державам та забрала значну територіальну владу. Особливо на собі це відчула Росія, яка втратила 1,7 млн кв.км. акваторії Північного Льодовитого океану. Після визнання документу, почалася справжня Арктична гонитва, приарктичні держави почали активно подавати прохання до Комісії по кордонам континентального шельфу задля визначення зовнішніх кордонів свого шельфу. Канада ніколи не поступалася своїми територіями та намагалася всіляко оберігати свою ідентичність та

суверенні права на управління регіоном, тому й наразі має репутацію сильного гравця арктичної арени.

Для початку осмислення її політичної лінії слід зрозуміти сутність її пріоритетів на Арктичному архіпелазі. Основні аспекти нормативно-правової бази Канадської Арктики проголошують:

- Суверенітет. Канада розглядає Арктику як невід'ємну частину своєї території, де канадські закони мають повну силу [15]. Суверенітет Канади над арктичними територіями підкріплений історичними та юридичними аргументами, включаючи Секторальну теорію, яка як зазначено вище, була запропонована у 1920-х роках.

- Міжнародні договори та угоди. Канада є учасницею низки міжнародних договорів, що стосуються Арктики, включаючи Конвенцію ООН з морського права (UNCLOS), яка регулює права та обов'язки держав у світових океанах, включаючи арктичні води. Крім того, Канада активно співпрацює в рамках Арктичної ради, де вона виступає у роль засновниці, що сприяє співпраці між арктичними державами та корінними народами регіону.

- Захист навколишнього середовища. Збереження арктичного довкілля та підтримка екологічної стійкості є ключовими пріоритетами Канади. Канадське законодавство, таке як Закон про охорону довкілля Арктики, спрямоване на регулювання діяльності, що може мати негативний вплив на арктичне середовище [8].

- Корінні народи. Канада визнає важливу роль корінних народів у розвитку та управлінні арктичними регіонами. Політика і законодавство, такі як Закон про корінні народи Канади, надають основу для залучення корінних громад у процеси прийняття рішень, що впливають на їхні території.

- Мілітаризація та безпека. Безпека в Арктиці є ще одним важливим аспектом зовнішньої політики Канади. Канада співпрацює з

міжнародними партнерами, включаючи країни НАТО, для забезпечення миру та стабільності в регіоні, а також для захисту своїх суверенних прав і інтересів в Арктиці [7].

Тож на даний момент уже можна зазначити, що Канада активно залучена в арктичну діяльність та намагається покращити умови як життя людей так і взагалі політичну систему.

Суверенна канадська позиція ґрунтується на ряді документів, які допомагають чітко слідувати конкретному вектору в Арктичних іноді непередбачуваних ситуаціях. Національне Канадське законодавство керується у цьому питанні в основному Законом про Північні території (Northern Territories Act) та Законом про охорону морського середовища Арктики (Arctic Waters Pollution Prevention Act), де перший регулює управління та розвиток, а другий займається розробкою планів та діяльності направленої на зниження та попередження забруднень арктичних вод [3].

У 2008 році завдяки Федеральному закону про сталий розвиток було закладено підґрунтя соціально-економічного розвитку регіону, тобто канадських арктичних територій Нунавут, Юкон та Північно-Західні території. Логічним стало продовження у вигляді офіційного документу Північної стратегії Канади, де й було проголошено головні тези розвитку перспективного майбутнього.

У 2019 році у Канаді було офіційно представлено новий документ, а точніше оновлення попереднього «План дій Канади в Арктиці» - це комплексна стратегія Канади на Арктичному архіпелазі, що окреслює довгострокову візію розвитку арктичних і північних регіонів Канади з акцентом на суверенітет, соціально-економічний розвиток, інфраструктуру, екологічну стійкість та партнерство з корінними народами.

Якщо зупинятися саме на моменті огляду діяльності Канади на екологічному полі Арктики, то варто згадати стару, але дуже показову ситуацію. У 70-х рр. ХХ ст. Канада у співробітництві з США взялися за розробку проектів двох газогонів, з метою пов'язати родовище в гирлі річки Маккензі та на шельфі

з газогінною мережею півдня Канади та США. На цю розробку було накладено мораторій через певні екологічні міркування, а роботу на шельфі та в гирлі Маккензі призупинили. З такими проблемами зіштовхуються й транспортні корпорації, які бажають перевозити північну нафту за допомогою танкерів. Ця ситуація, говорить сама за себе, не зважаючи на власні інтереси щодо економічного збагачення своєї держави, екологічна ситуація та захист навколишнього середовища є найважливішою самоцінністю для держави. Тим не менш бажання розвитку промислового сектору нікуди не зникає, адже Канадська Арктика багата на ресурси. Це також важливий момент у вивченні нормативно-правової бази Канади в Арктиці, адже саме такі дослідження та розробки з іншими приарктичними сусідами як от у цій історії з США напряду впливають на політичний курс Канади в регіоні.

Окрім того не варто забувати й про особливості самої Канади, адже по факту 40 відсотків її території - це Північні території. Тому в контексті Канади специфіка діяльності направлена на повну підтримку людей [45]. В основі федерального законодавства є закони «Про Юкон», «Про Північно-Західні території», «Про Нунавуту» та один із найважливіших – «Про Міністерство зі справ індіанців та розвитку Арктики». Права корінних народів визнано та закріплено в Конституції Канади, а зобов'язання перед індіанцями в законі «Про індіанців». Домовленості між канадською правлячою верхівкою та корінними народами щодо врегулювання територіальних спорів, майново-фінансових та правових питань оформляються за чинними законам, які приймає федеральний парламент. Крім того, Міністерство зі справ корінного населення та розвитку Арктики проводить декілька спеціальних програм щодо сприяння зайнятості серед аборигенного населення, насамперед у державних закладах (організація місцевого самоуправління, арктичних фондах та організаціях тощо). Канадський план досягнення Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) до 2030 року є частиною глобальних зусиль, спрямованих на реалізацію 17 Цілей Сталого Розвитку, прийнятих Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році. Ці цілі охоплюють

широкий спектр соціальних, економічних та екологічних питань, включаючи боротьбу з бідністю, нерівністю, зміною клімату, покращення здоров'я та освіти, а також стимулювання економічного зростання. Даний план найкраще показує реалізацію та зростання діяльності Канади в Арктиці, а його основні положення можна відобразити так:

1. Дії направлені на клімат. Арктика є регіоном, який найбільше відчуває наслідки змін клімату, тому заходи, спрямовані на зменшення викидів парникових газів та адаптацію до зміни клімату, мають велике значення для цього регіону.

2. Охорона. Охорона морського біорізноманіття Арктики, управління рибальством та забезпечення сталого використання морських ресурсів є критично важливими аспектами. Захист унікальних арктичних екосистем та тундри, збереження місць проживання видів, зокрема тих, що знаходяться під загрозою зникнення, є основними елементами сталого розвитку Арктики [8].

3. Міста та громади. Розвиток арктичних громад таким чином, щоб вони були здатні адаптуватися до зміни клімату, забезпечували високу якість життя для своїх жителів і були економічно стійкими, є важливою складовою канадської політики.

Що витікає з останньої тези так це повна безпрецедентна підтримка корінного населення. Канада поважає їхню самобутність та культурну спадщину, вважаючи, що збереження унікальності жителів регіону має бути пріоритетом. Окрім того, Канада інвестує в перспективи інтеграції населення Арктичного регіону. Одним із ключових інструментів у цій роботі є Арктична та Північна політична рамка, спрямована на зміцнення стійкого розвитку регіону та покращення якості життя його жителів, зокрема корінних народів. Політична рамка була розроблена спільно з корінними народами та урядами територій, що відображає інклюзивний підхід Канади до розвитку Арктики, а також висвітлює потреби та пріоритети Півночі під девізом «Нічого про нас без нас». Важливим

аспектом є розробка спеціального розділу, присвяченого інуїтам, що вказує на визнання самовизначення інуїтів та підтримку їхнього розвитку. Канада здійснює інвестиції у різні проекти, спрямовані на підтримку корінних народів, включаючи будівництво нових закладів для лікування залежностей у Нунавуті та Нунавік з акцентом на профілактику самогубств, а також значне фінансування охорони здоров'я та соціальних служб для дітей інуїтів. Традиційна структура сім'ї та спосіб життя інуїтів, такі як мисливство на морських ссавців та роль традиційної їжі, відомої як «country food», продовжують грати важливу роль у їхній культурі та економіці. Ці аспекти підкреслюють значення взаємозв'язку з природою та збереження традиційних знань.

У жовтні 2023 року відбулося засідання, на якому були присутні Великий вождь Пітер Джонстон. Було оговорено, що вважають пріоритетним для себе мешканці Юкона, серед основних тез виділялися: психічне здоров'я, відродження культури та мови, розробка в енергетичній сфері та суверенітет Арктики [39]. На даному етапі очевидним є сильне просідання в контексті можливостей основної частини Канади та Арктичної Канади, звичайно, розрив найбільш помітний у сфері інфраструктури та охорони здоров'я. Тож на даний час Канада повністю налаштована якнайшвидше на усунення дисбалансу. Роль Канади в Арктичній Раді ще більше ілюструє її зобов'язання перед корінними народами, займаючись соціально-економічними та екологічними питаннями та інтегруючи знання та перспективи корінних народів у свою роботу. Канада, де проживають інуїти, атабаски та гвіч'їни, працює над зміцненням відносин з цими громадами через ініціативи, такі як Арктична економічна рада, та зусилля щодо зменшення викидів чорного вуглецю та метану.

У питанні інтеграційних процесів корінних народів Канада досягла неабиякого успіху, але незважаючи на це, держава має і певні виклики. Проблема тут в рекордно малій кількості населення, тобто ця практична зона ніяк не приваблює своїм холодом людей для постійного місця проживання [5]. Тому з приходом до влади на посаду прем'єр-міністра Дж. Трюдо у 2019 р. було

опубліковано програму «Centenary initiative», за якою передбачається, що приріст населення в державі повинен привести Канаду до 100 млн мешканців до 2100 року. За планом ріст буде саме за рахунок мігрантів, а заохоченням стануть пільги та дотації, але, звичайно тут мова йде саме про Арктичні території Канади, до суворих умов яких необхідно пристосовуватися.

Але поки Канада думає стосовно розширення перспектив та бонусів щодо заселення арктичних пустирів їй не дає спокою й інше, нещодавно відкрите з новою силою, мілітаристське питання. Напад Росії на Україну спонукає держави замислитися стосовно своєї безпеки. Адже Росія це не якась далека загроза, а пільма, яка вже зараз розповзається по світу. Окрім того, Росія вже давно розпочала процес модернізації та посилення військової присутності в Арктиці. Така діяльність Москви спрямована на забезпечення доступу до цінних ресурсів, що може продовжити ресурсну залежність Європи від РФ, а також створити стримуючий фактор для Заходу. Росія і Китай також намагаються побудувати модель абсолютної гегемонії на Євразійському континенті, використовуючи Арктику для швидшого транспортування товарів з Китаю до Європи. В таких умовах усі держави швидко прийшли до єдиної думки стосовно посилення та модернізації своєї військової міці [50]. Дане питання не пройшло повз Арктику, де Росія вже багато років збільшує військову присутність, Канада виказавши своє занепокоєння даною проблемою також не залишилася осторонь. Окрім того, Канада одна з тих держав, які реагують досить негативно на бажання Китаю вести активність на політичному ландшафті Арктики. А зважаючи ще й на близькість відносин Китаю та Росії, страх не є безпідставним.

Росія та Китай розглядають Арктику як стратегічно важливий регіон. Китай заявив про себе як про «майже арктичну державу», розширюючи свою наукову, економічну та військову активність. Зміни клімату та зростання мореплавства в Арктиці збільшують ризики, зокрема можливість аварійних розливів палива або вантажів, при цьому пошуково-рятувальні можливості Канади та США вже зараз вважаються недостатніми, це можна вважати

основними загрозами саме на даний момент, якщо не брати до уваги саме потенційну військову інтервенцію [40].

Канада співпрацює в оборонному секторі з США, по суті це головний партнер Канади в Арктиці, адже територіальна близькість дає про себе знати. Для Арктики головним здобуттям їхнього партнерства виступає - NORAD (North American Aerospace Defense Command) або Північноамериканська команда аерокосмічної оборони. Засноване у 1958 році, NORAD забезпечує спостереження, ідентифікацію, контроль та захист повітряного простору за допомогою мережі радарів, супутників і винищувачів. Основою для моніторингу повітряного простору Арктики слугує мережа дальнього радіолокаційного виявлення, яка включає систему попередження про ракетний напад (North Warning System, NWS), розташовану вздовж арктичного узбережжя Канади та Аляски [37]. Ця система складається з десятків радарних станцій, що забезпечують постійне відстеження повітряного руху в регіоні, дозволяючи раннє виявлення потенційних загроз. Крім радарної мережі, NORAD використовує космічні активи для спостереження за Арктикою. Супутники з інфрачервоним спостереженням дозволяють виявляти запуски ракет та інші високошвидкісні об'єкти, що входять в атмосферу або переміщуються у повітряному просторі над Арктикою. Для реагування на потенційні загрози NORAD має на озброєнні винищувачі, здатні здійснювати перехоплення в арктичному регіоні. Ці літаки базуються в різних точках Північної Америки і можуть бути оперативно направлені для ідентифікації та, за потреби, нейтралізації повітряних об'єктів, що викликають підозри.

Тож для Канади та США система NORAD є свого роду очима для спостереження стосовно рівня безпеки. Наприклад, 11 травня 2023 року NORAD виявив, відстежив, позитивно ідентифікував і перехопив шість російських літаків, що діяли в Аляскінській ADIZ та поблизу неї [1]. Ці літаки залишалися в міжнародному повітряному просторі і не входили в суверенний повітряний простір США чи Канади. У цьому випадку російські літаки включали

бомбардувальники Tu-95, танкери Іл-78 та винищувачі Су-35. До місії перехоплення від NORAD були залучені винищувачі F-16, F-22, літаки-заправники KC-135 та літаки раннього попередження та управління E-3 AWACS. Ця подія є частиною регулярної військової активності і, згідно з заявами NORAD, не розглядаються як загроза, але тим не менш Росія зловживає іноді своєю владою, таким чином ніби провокуючи інші держави, адже частим явленням є вимкнені транспондери, за якими якраз і відстежуються літаки.

Не варто забувати про ще одну із найдовших правових претензій Канади, мова, звичайно, йде про спірні території, що є досить розповсюдженим явищем в Арктиці. Перша така широка проблема – Хребет Ломоносова, який по суті є підводним геологічним утвором. Його статусом зацікавлені три приарктичні держави: Канада, Данія та Росія. Хребет Ломоносова став об'єктом спору через можливість розширення континентального шельфу країнами, які претендують на його територію [10]. Тут також є цікавий момент, де кожна з держав висуває свої тези стосовно даного питання завдяки науковим досліддам та має аргументовану базу для захисту своїх інтересів. Канада проводила свої дослідди та дійшла висновку, що на підставі геологічних перевірок Хребет можна вважати частиною континентального шельфу Канади, адже він є частиною Північноамериканського континенту. Данія каже, що Хребет це частина Гренландії, а Росія продовжує наполягати, що Хребет є її законною територією. Головна тези Росії, що Хребет Ломоносова є продовженням Східно-Сибірської континентальної платформи, на основі цієї заяви хребет не може бути утворенням Північного Льодовитого океану.

Канада має й кумедний конфлікт з Данією на фоні острова Ганса. Це маленький острів, який знаходиться між Гренландією (територія Данії) і островом Елсмір (територія Канади) у північній частині Атлантичного океану. Цей острів має площу всього близько 1,3 квадратних кілометрів, але його контроль має важливе символічне значення для Данії та Канади. За останні роки, конфлікт навколо острова Ганса став предметом гумору та символічних дій.

Представники Канади і Данії взаємно висувуються на острів і встановлюють свої національні прапори, а також залишають пляшки з алкогольними напоями для "захопників" як жест дружньої змови. Це навіть здобуло свою назву "Війна віскі", це тривало 49 років, але нарешті у 2022 році, суперечку вдалося владнати, країни домовилися, що поділять острів порівну й створять сухопутний кордон [6]. Цікави є і те, що навколо острова немає геть нічого, ніяких корисних копалин тощо, тому справа тут лише в символізмі. Глава МЗС Данії Єппе Кофод зазначив, що цей жест показує, що будь-яку прикордонну суперечку можна вирішити завдяки дипломатії, де все будуть у вигаши.

Варто також розглянути ситуацію з Північно-Західним проходом, Канада утверджує суверенітет над своїм територіальним шельфом, тобто вважає цю зону своєю і може претендувати на Північно-Західний прохід і вважає його канадськими внутрішніми водами. Проте, деякі інші країни, зокрема США та Європейський Союз, вважають північно-західний прохід міжнародним морським шляхом, що не підпадає під юрисдикцію Канади. Це напевно одна з небагатьох історій, де США не підтримують діяльність Канади, адже держави є найближчими партнерами. Тим не менш, через посилення Росії, у 2022 році генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг та прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо відвідали Кембрідж-Бей, який знаходиться на канадській території Нунавут та розташований на цьому стратегічно важливому проході [4]. Вони обговорили ситуацію навколо необхідності модернізації Канадської системи оборони в Арктиці, адже зона Кембриджської затоки є однією з основних зупинок суден, які перетинає Північно-Західний прохід. Окрім того це по суті одне з основних місць розташування моніторингових апаратів для попередження загроз у Північній Америці. Трюдо продовжує відстоювати ідею, що саме Канада має повне право власності на Північно-Західний прохід.

19 грудня 2022 року Канада пішла далі у питаннях збільшення своєї компетенції в Арктиці й подала додаток для вже існуючого прохання по збільшенню свого континентального шельфу. У додатку йде мова про ще більше

розширення, але у цей раз Канада перехоплює зону, на яку також вже довгий час претендує Росія. За Конвенцією ООН з морського права держави мають право на подібні прохання, це дозволяється якщо держава має змогу науково довести свою причетність до даної зони в геологічному контексті. У додатку згадується і Хребет Ломоносова, про який я писала раніше, він вже довгі роки є спірною зоною між Канадою, Росією та Данією. На даному етапі ніякого серйозного конфлікту через так зване перекриття Канадою зони, яку Росія планує забрати собі, немає, держави в будь-якому випадку мають чекати висновків від Комісії з меж континентального шельфу ООН. Хоча політичні та дипломатичні виклики існують, міжнародні інституції продовжують забезпечувати платформу для обговорення та розв'язання спірних питань, включаючи претензії на арктичний шельф.

Таким чином, Канадська стратегія та нормативно-правова база демонструють пріоритетними напрямками саме утвердження та захист свого суверенітету та інтеграцію корінного населення. На мою думку, саме ці два пункти стратегії наразі найбільш важливі для держави, адже геополітична ситуація у світі, особливо в контексті війни у серці Європи, де Україна протистоїть Росії, яка також є Арктичною державою, породжує переживання та знижує рівень довіри. Тому питання захисту суверенітету та реалізація мілітариської політики наразі на порядку денному для всіх приарктичних держав. Що стосується корінних народів, то Канада ідентифікує політику на їхню користь та інтеграцію саме як пріоритет, адже держава знана своєю соціальною підтримкою є зразком залучення корінних народів як у політику так і в соціальну сферу.

РОЗДІЛ 2. РЕАЛІЗАЦІЯ АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ КАНАДИ

Вдаючись до подробиць та якості роботи Арктичних інституцій, які працюють на основі ідей та стратегій приарктичних держав, варто пам'ятати, що Арктична політика це не лише про документи, а й про реалізацію своїх інтересів та діяльність направлена на розвиток регіону. У даному випадку зацікавлені сторони не лише партнери, але й в деяких випадках і суперники, тому для визначення суверенітету над своєю зоною в Арктиці та запоруки безпеки й стабільності так важливо діяти.

На самому початку розвідування Арктичних багатств, Канада обрала запорукою успіху економічну сторону розвитку регіону. Особлива зацікавленість стосувалася, звичайно, перспектив розробки традиційних нафтогазових родовищ з акцентом на родовище з чималою кількістю гідрата метану, якщо наладити його видобування, то за підрахунками експертів цих запасів вистачить на декілька сотень років. Дана ідея існує лише в перспективі, але Канада налаштована рішуче.

Як я вже зазначала у першому розділі, Канада активно інтегрує корінні народи у систему соціального розвитку. Уряд Канади інвестував понад \$190 мільйонів у будівництво багатофункціональних будівель, одиниць обробки продуктів харчування та гаваней у Високій Арктиці, щоб створити можливості для інуїтів. Важливим моментом становлення добрих стосунків між Канадою та арктичними меншинами, стало створення Арктичної Ради. У 1991 р. було закладено важливий рушій арктичної політики - Стратегія захисту навколишнього середовища. Цю стратегію штовхнула у життя Оттавська декларація 1996 р. Головною ідеєю цих двох, важливих для Арктики документів, було створення двигуна співробітництва та взаємодії між приарктичними

державами й корінними народами Арктики – так з'явилася Арктична Рада, як форум кооперації. Ініціатива створення Арктичної Ради належала Канаді. Ця ідея була запропонована з метою сприяння економічним інтересам інуїтського населення Канади та була підтримана іншими урядами приарктичних держав. Домовленість щодо пошуково-рятувальних операцій в Арктиці (Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic), укладена у 2011 році, стала першим обов'язковим міжнародним договором, підписаним під егідою Арктичної ради. Корінні народи отримали статус постійних наглядачів, що було дружнім сигналом, адже відтепер ніякі рішення щодо арктичної політики не проходили повз людей.

Ця політика залучення відображає зростаючу увагу Канади на глобальні виклики, з якими стикається Арктика, і підкреслює необхідність інтегрованого підходу до її розвитку та захисту. Зусилля щодо реалізації політики включають широкий спектр ініціатив, від підтримки місцевих економік і покращення інфраструктури до заходів з адаптації до зміни клімату і підвищення якості освіти. Особливу увагу приділено інвестиціям у житлове будівництво, підтримку психічного здоров'я та добробуту, а також адаптації до кліматичних змін. Політика також відображає важливість розробки місцевих управлінських структур, що дозволить оцінювати прогрес у виконанні цілей політики та сприятиме розробці планів впровадження. Попри виклики, пов'язані зі впровадженням такої амбітної політики, кроки, зроблені Канадою, вказують на значний прогрес у забезпеченні стійкого та інклюзивного розвитку Арктики та Півночі. Цей інтегрований та спільний підхід підкреслює важливість співпраці на всіх рівнях уряду, а також між урядами та корінними народами, для досягнення сталого розвитку та захисту інтересів у цьому чутливому і стратегічно важливому регіоні.

У 2024 році Канада продовжує демонструвати свою відданість захисту суверенітету в Арктиці через серію військових навчань та політичних зобов'язань. Операція NANOOK-NUNALIVUT, яка проводилася з 1 по 17

березня 2024 року в Нунавуті та Північно-Західних територіях, була важливою демонстрацією здатності Канади діяти в Арктиці. Участь понад 300 членів Канадських Збройних Сил разом із представниками збройних сил Сполучених Штатів, Бельгії, Німеччини та Франції вказує на міжнародну підтримку та співпрацю у цьому регіоні. Політичний контекст також важливий для розуміння канадських зусиль з захисту суверенітету в Арктиці [33]. Росія посилює свою військову присутність в Арктиці, оновлюючи старі радянські бази та оснащуючи льодоколи ракетами. Це викликає занепокоєння щодо безпеки в регіоні, але до цього часу діяльність в основному обмежується російською територією та її ексклюзивною економічною зоною. Перші дзвіночки наколювання відносин почалися ще у 2007 р., тоді склалася неприємна ситуація, під час якої консервативний прем'єр-міністр Канади Стівен Харпер виявив бажання посилення військової присутності в Арктиці. Цим поштовхом став крок Росії, коли було встановлено її прапор на Північному Полюсі. Канада визнала це як провокацію та засудила дії російського уряду. З тих пір, Канада ще більше укріпила розуміння щодо важливості захисту свого майна.

Канада активно вживає заходів для зміцнення своєї обороноздатності та спроможності реагування в регіоні, що включає участь у спільних навчаннях із союзниками та розвиток власних військових потужностей, зокрема, шляхом залучення до служби арктичних патрульних кораблів та модернізації обладнання.

Репортажі та дослідження наголошують на необхідності Канади вживати невідкладних заходів для захисту свого Арктичного суверенітету у відповідь на зростаючу військову та комерційну активність інших країн у регіоні. Зазначається про потребу у великих інвестиціях у інфраструктуру Арктики, яка б могла бути використана двояко і принести користь віддаленим північним громадам, багато з яких вже відчувають наслідки зміни клімату.

Ці рекомендації спрямовані на підвищення обізнаності та готовності Канади до захисту своїх територіальних претензій, підтримки територіальних та

корінних урядів, а також моніторингу зростаючої військової та комерційної активності в регіоні, забезпечуючи при цьому дотримання міжнародного права. Враховуючи геополітичні та екологічні зміни в Арктиці, Канада стикається з необхідністю адаптуватися до нових викликів, зокрема, збільшення доступності Арктичного регіону через зміну клімату, яка сприяє зростаючому інтересу з боку великих держав, таких як Китай, до ресурсів і стратегічного потенціалу регіону. Однак, попри зусилля уряду та військових, існують виклики, пов'язані зі швидкістю та ефективністю поставок нового обладнання та технологій, необхідних для забезпечення захисту Арктики. Система державних закупівель Канади зазнає критики за затримки в поставках важливого обладнання, включаючи літаки пошуково-рятувальної служби та військові кораблі, що підкреслює потребу у вдосконаленні та прискоренні цього процесу.

Світ змінюється, і Арктика стає все більш важливою. Однополярний світ, де США домінували, закінчився. З'являються нові сильні гравці, такі як Китай, який прагне розширити свій вплив в Арктиці. Китай оголосив себе «приарктичною державою» і вже має місце спостерігача в Арктичній раді [50]. Хоча його військова присутність в регіоні ще не значна, його комерційні інтереси зростають. Китай прагне доступу до арктичних ресурсів і нових морських шляхів, які можуть відкритися через зміну клімату. Ці шляхи є частиною його глобальної ініціативи "Один пояс, один шлях". Тим не менш у перспективі, Китай, ймовірно, буде налаштований на використання більш розвиненого Північно морського шляху, тут і політичні зв'язки з Росією і зручність, тому Північно-Західний шлях Канади наразі ніяк не є пріоритетом в політиці Пекіну. У той же час не варто забувати, що це лише ймовірні перспективи майбутнього, а використання даних шляхів лише один з сценаріїв, на рівні якщо клімат змінить ландшафт Арктики так, щоб транспортні витрати були виправдані.

На відміну від Китаю, який лише починає розширювати свою присутність в цьому регіоні, Росія вже має значний військовий потенціал в Арктиці. Росія відновлює старі радянські бази, оснащує криголами протикорабельними

ракетами, випробовує нові крилаті ракети та відновлює польоти бомбардувальників Ту-95. Такі темпи нарощування військової міці не були помітні з часів Холодної війни [15]. Зважаючи на те, що Росія наразі веде свою діяльність мілітариського напрямку на своїй території та в своїй винятковій економічній зоні, можна було б сказати, що загрози нема. Але у контексті подій від 2022 року, де повномасштабне вторгнення в Україну сколихнуло європейське суспільство, стало зрозуміло, що зараз поняття безпеки дуже розмито, а апетити Росії дуже прозорі [14]. Тому плани з нарощування сил в Арктиці стає ще одним пріоритетом реалізації та в той же час складним полем для розробки планів.

Окрім того, важливо пам'ятати й про основну проблему, з якою наразі бореться майже весь світ - екологічні проблеми. Усі ці викиди заводів, автомобілів тощо, сам по собі індустріальний прогрес до якого так довго йшло людство наразі призводить до забруднення повітря, ґрунтів, вимирання тварин і т.д. Арктика не є виключенням, на неї іде ще більше зовнішнього впливу, особливо в контексті потепління, що призводить до танення льодовиків.

Тому Канада, впроваджує особливі рішення щодо екологічної стабільності Арктики та проводить свою природозахисну політику. Екологічна зіставна питання відкрилася тоді, коли Канада почала співпрацювати з іншими державами у розробці нафтових родовищ тощо. Так у 70-х рр., коли Канада в співробітництві з США взялися за розробку проектів двох газопроводів, з метою пов'язати родовище в гирлі ріки Маккензі та на шельфі з газопровідною сіттю півдня Канади та США. На цю розробку було накладено мораторій через певні екологічні міркування, а роботу на шельфі та в гирлі Маккензі призупинили. З такими проблемами зіштовхуються й транспортні корпорації, які бажають перевозити північну нафту за допомогою танкерів. Ця ситуація, говорить сама за себе, не зважаючи на власні інтереси щодо економічного збагачення своєї держави, екологічна ситуація та захист навколишнього середовища є важливішими за власні бажання. Канада регулярно проводить екологічну оцінку будь-якого проекту на території Арктики, активно бореться зі стійкими

органічними забрудненнями, саме для цього було сформовано ідею у співпраці з США щодо досягнення нульових викидів. Збільшення ефективності канадської діяльності по захисту екосистеми Арктики покликане сприяти активній участі в міжнародних конференціях з охорони навколишнього середовища, а також екологічних програмах, регіональних та тематичних форумах. Захист навколишнього середовища активно підтримується Канадою, але й має інший бік.

Так на початку 90-х рр. XX ст. було заборонено комерційна охота на китів, але нещодавно вилов гренландських китів у східних та західних районах Арктики було відновлено. Також було утворено Маркетингову Корпорацію Свіжовиловленої Риби на Північно-Західних територіях, метою якої є просування рибної продукції на світовому ринку. Окрім рибальської сфери, Канада займається охотою на тюленів, її об'єми є самими крупними у світі, що є важливим джерелом доходів. Тюлені використовуються для вироблення одяжі, взуття, горючого для ламп тощо. На сьогоднішній день ловля тюленів регулюється квотами, які рекомендовані Міжнародною Радою з Досліджень Моря (ICES), а в 2007 р. Канадське Міністерство Рибальства та Морського Середовища (DFO) встановило квоту на загальну ловлю гренландських тюленів, які не відносяться до перебуваючих під загрозою зникнення, яка становить 10 000 тюленів. Біллю Арктики є масове знищення полярних ведмедів, адже ця сфера приносить чималий дохід. У 2008 р. США за підтримки Канади, наклали заборону на охоту на полярних ведмедів через загрозу знищення виду.

З екологічного питання витікає наступне, як взагалі можна допомогти та слідкувати за екологічними змінами та ступенем забруднення тощо. Канада є однією з провідних держав-дослідниць на Арктичному архіпелазі, застосовуючи наукові бази та новітні технології в сфері моніторингу. Канадська високоарктична дослідницька станція (CHARS) в Кембридж-Бей, Нунавут, є значним центром арктичних досліджень, який покликаний сприяти інноваціям у науці та технологіях, що стосуються Арктики. Станція надає можливості для

широкого спектру наукових досліджень, які включають моніторинг екосистем, аналіз ДНК та розробку політик для реагування на кліматичні зміни. Вона відіграє важливу роль у залученні та інтеграції корінних знань в академічні дослідження, що дозволяє краще розуміти та реагувати на унікальні виклики Арктики.

Науковці в CHARS проводять комплексні спостереження за арктичними екосистемами, включаючи дослідження флори та фауни, водних ресурсів та їхнього реагування на зміну клімату [29]. Ці дані важливі для розуміння тривалих змін у біорізноманітті та екологічних умовах регіону. Дослідження на рівні генетичного аналізу дозволяють вивчати міграції та адаптації тварин Арктики до змінюваних умов. Аналіз ДНК також використовується для моніторингу здоров'я популяцій і виявлення можливих загроз для арктичних видів. Ключовим аспектом діяльності CHARS є не тільки проведення передових досліджень, але й забезпечення сталого розвитку арктичних регіонів через освіту, підготовку місцевих дослідників та впровадження чистих технологій. Програми також націлені на підвищення обізнаності та підтримку корінних громад у їх зусиллях по збереженню культурної спадщини та традиційних знань.

Окрім CHARS, Канада володіє мережею ArcticNet, яка об'єднує вчених, інженерів і інших фахівців для дослідження змін у Канадській Арктиці. Організація зосереджена на вивченні впливу кліматичних і соціоекономічних змін в регіоні, інтегруючи в дослідження все ті ж знання корінних народів. ArcticNet проводить комплексні дослідження морських і наземних систем, що включають вивчення водних ресурсів, морського життя та змін у наземних екосистемах. Програми ArcticNet також включають проекти, спрямовані на вивчення здоров'я, освіти та адаптаційних стратегій інуїтів, щоб краще розуміти, як зміни у навколишньому середовищі та соціоекономічні виклики впливають на життя корінних народів. ArcticNet активно співпрацює з урядовими та приватними структурами для розробки політик, що сприяють сталому розвитку Північних територій [24]. Важливою частиною цих зусиль є впровадження

інноваційних рішень, що базуються на наукових дослідженнях, для вирішення конкретних проблем арктичних регіонів, від енергетичної незалежності до адаптації інфраструктури до мінливих кліматичних умов.

Важливо також пам'ятати, що Арктика для Канади є ще й інвестиційним проектом, який є досить перспективним. Канада вкладає значні зусилля та ресурси в розвиток своїх арктичних регіонів, що відіграють ключову економічну роль через їх природні ресурси та стратегічне положення. Одним із основних напрямків інвестицій є видобування критично важливих мінералів, які мають вирішальне значення для розвитку технологій та енергетики низького вуглецю. Наприклад, проект Nechalacho Rare Earths Elements — перший канадський проект з видобутку рідкісноземельних елементів [45]. Він є унікальним, адже став першим проектом, який керується корінними народами. Проект розташований у районі Невчалачо, що належить до території Тлічо — корінних народів Канади. Видобування рідкісноземельних елементів розпочалося в 2021 році і відіграє важливу роль у національній стратегії Канади щодо критично важливих мінералів, яка була запущена в 2020 році. Рідкісноземельні мінерали мають вирішальне значення для ряду сучасних технологій, включаючи виробництво електроніки, електромобілів та обладнання для відновлюваної енергії. Ключова особливість проекту Nechalacho — це його управління. Видобувна компанія Cheetah Resources, яка управляє проектом, підкреслює своє прагнення до відповідальної експлуатації ресурсів, що сприяє екологічно чистому і соціально відповідальному видобутку. Такий підхід має на меті створення прикладу для інших видобувних проєктів у регіонах, де присутні корінні народи, та показує, як можна забезпечувати економічний розвиток, не порушуючи права і традиції місцевого населення.

Видобуток нафти та газу в Канаді є значущою частиною національної економіки, зокрема в арктичних регіонах, які мають потенціал для розвідки та експлуатації нафтогазових ресурсів. Незважаючи на значні запаси, комерційна діяльність у цих регіонах обмежена через складні екологічні умови та високі

витрати на видобуток. Деякі з провідних нафтогазових компаній у Канаді, які мають значні інвестиції та проекти в арктичних регіонах, включають Enbridge Inc., Suncor Energy Inc., і AltaGas Ltd. Наприклад, Enbridge відома своїми інвестиціями в інфраструктуру для транспортування енергетичних ресурсів, а Suncor Energy активно працює в області інтегрованого енергетичного розвитку, включаючи нафту та газ. Канада приділяє велику увагу екологічним стандартам і правам корінних народів при регулюванні видобутку нафти та газу в Арктиці. Зокрема, у 2016 р. Канада запровадила мораторій на майбутнє ліцензування на видобуток нафти та газу в арктичних водах, що буде переглядатися кожні п'ять років на основі кліматичних і морських наукових оцінок. Цей підхід включає консультації з урядами територій, промисловістю та корінними спільнотами, щоб гарантувати, що комерційні діяльності відповідають найвищим стандартам безпеки та екологічних норм. Зокрема, важливим аспектом є регулювання через Canada Petroleum Resources Act (CPRА), який забезпечує управління нафтогазовими ресурсами на північних територіях [42]. Оновлення цього законодавства відбувається регулярно з метою підтримки сталого розвитку арктичної економіки та захисту інтересів громадськості. В рамках огляду CPRА обговорюються зміни, які можуть підсилити корпоративну відповідальність та забезпечити більш прозоре та ефективне управління нафтогазовими ресурсами в Арктиці.

Таким чином, можна зробити висновок, що Канада активно залучена в розвитковий контекст Арктичного регіону, вона реалізує свою діяльність за всіма основними положеннями своєї арктичної стратегії. Зважаючи на те, що Канада активно залучена у інтеграцію корінних народів Арктики в соціальний ландшафт держави, хочеться наголосити на здобутках у вигляді стабільних мирних відносин та інвестиційну політику, яку Канада використовує на благо розвитку, освіти, медицини та перспектив. Що стосується нових викликів, таких як російська агресія та питання мілітаризації, то тут Канада демонструє свою приверженість міжнародним конвенціям та виваженість у діях. Держава завжди

виказувала свою симпатію Україні та з перших днів війни заявила про повну та безпрецедентну підтримку. Тим не менш, розуміючи потенційну небезпеку, Канада зацікавлена у розробці нових планів та стратегічних векторів задля захисту свого суверенітету в Арктиці, держава підтримує Арктичні міжнародні організації та веде тісне співробітництво з іншими приарктичними державами, зокрема із США, адже ці дві країни поєднує система система NORAD та територіальна близькість. Тож Канада є справжнім прикладом арктичної дипломатії та зразком порозуміння з корінними народами, держава професійно справляється зі складнощами в політиці щодо Арктики та пропагує мирне співіснування.

РОЗДІЛ 3.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ФОРМУВАННЯ СПІЛЬНОЇ АРКТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Арктична політика - це цілий комплекс дій та стратегій, які розробляють держави для вивчення та аналізу перспектив розвитку та можливостей в такому далекому територіально, але все ближчому економічно. Під можливостями мається на увазі саме вигідну сторону Арктики для кожної Арктичної держави та виклики, які приходять з цими можливостями. Ситуація також стає цікавою на фоні відсутності конкретного власника Арктики, 8 держав та ще й спостерігачі працюють над благополуччям арктичного регіону маючи свою територіальну частину. Саме тому співробітництво стоїть одним з найбільших пріоритетів на шляху до розвитку Арктичного архіпелагу.

Приарктичні держави співпрацюють одна з одною як у цілих організаціях та форумах, так і окремо одна з одною, зважаючи на територіальну близькість, політичний напрям тощо. Співробітництво є вигідним для всіх, адже це відкриває доступ до можливостей партнера, навчання новому й т.д.

У 1991 р. було підписано Стратегії захисту навколишнього середовища. Цю стратегію штовхнула у життя Оттавська декларація 1996 р., яка у сво чергу призвела до появи Арктичної Ради [23]. Варто нагадати, що Канада стала ініціатором створення Арктичної Ради, яка на даний час є ключовим міжурядовим форумом високого рівня, рушієм взаємодії та кооперації між приарктичними державами. Таким чином Канада ще 1996 р. стала на шлях поширення союзницької діяльності між державами Арктики, заснувавши новий орган та ставши його першим главою. Перший договір новий орган взаємодії уклав у 2011 р., ним стала Домовленість щодо пошуково-рятувальних операцій в Арктиці, саме в цій домовленості нарешті встановили зони відповідальності

арктичних держав та заклали ґрунт для подальшого співробітництва. Арктична Рада завжди позиціонувалася як орган далекий від військових питань та мілітаристських проблем, вона завжди була мирною організацією, одразу без додаткових органів воєнного напрямку та займалася лише питаннями клімату, екології, наукової діяльності. Тим не менш чинити супротив Росії їй вдається і без цього апарату, так Росія мала головувати в Арктичній Раді з 2021 по 2023 рік, але через свій напад на суверенну Україну зіткнулася з бойкотом від інших членів Арктичної Ради, які заявили про тимчасове призупинення діяльності організації через небажання бути під керівництвом держави-агресора [14]. Це був ще один показовий крок вперед щодо поступової ізоляції Росії від прийняття важливих рішень та крок назад у справах спільних проектів та співробітництва в цілому. Це була пряма демонстрація того, що міжнародна спільнота проти насильницької діяльності та не довіряє Росії. Зараз ситуація розгортається не дуже динамічно, з часу ізоляції Росії співпраця відновлювалася лише частково, зосереджуючись на ініціативах, що не включають Росію. Норвегія, яка зараз головує у Раді, висловлює бажання підтримувати практичні рівні співробітництва з Росією, особливо у таких сферах, як кліматичні дослідження, екологічні питання та пошуково-рятувальні операції, але визнає обмеження, накладені поточною політичною ситуацією. Це саме той випадок, коли важливо вести роботу так, щоб дії Ради не сприймалися як схвалення дій Росії. Адже як би там не було, Росія - це Арктична держава, тому повністю ізолювати її від справ просто неможливо [22]. Тим паче наразі на порядку денному стоїть тема корінних народів Арктики та їхня інтеграція, а через геополітичні обставини з'являється острах щодо здатності Арктичної ради зберігати співпрацю і діалог між арктичними державами та корінними народами, а також як забезпечити, щоб голоси корінних народів були почуті та враховані у формуванні майбутнього регіону. Ця ситуація вимагає ще більшої уваги, тому пріоритетом є не просто огляд сторін протистояння, а саме потенційні постраждалі в даному питанні. Цей

підхід спрямований на підтримання роботи Ради в умовах складної дипломатичної обстановки [34].

Тим не менш, яким би сильним не був вплив поточної світової ситуації, на порядку денному арктичного регіону завжди стоїть співробітництво та партнерство.

Щодо міжурядового співробітництва, було утворено Північну Раду країн Північної Європи (1952 р.). У її склад увійшло 87 представників різних країн (Данії, Фінляндії, Швеції, Норвегії та Ісландії). Щорічно відбуваються засідання Північної ради, де лідери країн обговорюють актуальні питання і виробляють спільні підходи до різних викликів. Рішення ради не є юридично обов'язковими, але вони мають значний моральний та політичний вплив. Співпраця в рамках Північної ради допомагає утримувати високий рівень соціального захисту та сприяє розвитку сталих технологій у регіоні [38]. По факту дана організація не має формальних повноважень, а лише слідує та підтримує дружні зв'язки щодо зовнішніх питань Арктичного рівня. Однією з конкретних дій Ради є щорічне присудження п'яти премій у таких категоріях, як література, кіно, музика, довкілля та література для дітей та молоді, що відображає її зобов'язання до культурної інтеграції та визнання талантів у регіоні [18]. Якщо брати до уваги питання військової сфери, то Північна Рада не має даної компетенції, але це в теорії може змінитися, адже Фінляндія та Швеція стали членами НАТО. Раніше військова сфера Північної Ради була обмежена якраз через позицію нейтралітету збоку цих двох держав. Північна Рада та Рада міністрів Півночі зайняли жорстку позицію у відповідь на дії Росії в Україні. Після вторгнення Росії в Україну президент Північної Ради рішуче засудив атаку, підкреслюючи підтримку України та заявляючи, що використання військової сили Росією є неприйнятним та суперечить міжнародному праву [41]. Крім того, Рада міністрів Півночі призупинила всю співпрацю з Росією та Білоруссю як безпосередню відповідь на вторгнення. Це призупинення торкнулося численних спільних проектів, які тривали з 1995 року та охоплювали різні сфери, такі як охорона здоров'я,

екологічні та кліматичні питання, а також медіа [43]. На зустрічах та у публічних заявах лідери країн Півночі послідовно підкреслювали єдність і стратегічні зміни у їхній регіональній політиці безпеки, які були частково викликані цими подіями. Якраз у цей час прийшли зміни в статус нейтралітету Швеції та Фінляндії. Ці дії та заяви колективно ілюструють тверду позицію регіону Півночі проти дій Росії в Україні, підкреслюючи прихильність до демократичних цінностей та міжнародного права. Таким чином, я можу зазначити, що останні роки міжнародні відносини розгортаються у контексті зростаючого напруження навколо дій Росії та її безпрецедентних заяв.

Окрім фактично необхідних військових, нормативно-правових тощо систем Арктичної політики, було засновано цілий орган генерації нових поглядів та нормативних ідей щодо утримання Арктики як розвинутого регіону – Рада Євроарктичного регіону. Ця організація також виступає як форум міжурядового співробітництва в Баренцовому регіоні й має на меті висунення нових ініціатив щодо розвитку Арктичного регіону. Державний склад організації складається з Данії, Норвегії, Росії, Швеції, Фінляндії, Ісландії та Комісії Європейських співтовариств. Заснована у 1993 році, Рада сприяє сталому розвитку, захисту довкілля та культурному обміну в цьому арктичному районі. Рада здійснює співпрацю через міністерські засідання та роботу різних тематичних робочих груп, які вирішують питання здоров'я, довкілля, прав корінних народів, освіти та інші. Однією з особливостей ВЕАС (Barents Euro-Arctic Council) є її структура, яка включає Баренцеву регіональну раду та різноманітні робочі групи, що займаються конкретними регіональними питаннями та секторами, такими як здоров'я, соціальні питання, освіта, культура, туризм, транспорт, економічна співпраця та питання довкілля. ВЕАС також приділяє значну увагу питанням корінних народів, зі створенням спеціалізованої Робочої групи корінних народів, до якої входять представники саамів, ненців та вепсів. Ця група виконує консультативну роль у Раді ВЕАС та її регіональній раді, забезпечуючи розгляд інтересів корінних спільнот у діяльності ради. Держави плідно та близько

співпрацювали одна з одною пліч-о-пліч, але з 2022 р. організація відреагувала рішуче на вторгнення Росії в Україну. Невдовзі після початку війни БЕАС, разом з іншими регіональними арктичними та північноєвропейськими організаціями співпраці, вирішила призупинити всю діяльність, що включає Росію. Це рішення було обумовлене діями Росії, які грубо порушували міжнародне право та принципи, що лежать в основі цілей організації. Члени ради — Фінляндія, Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція та Європейський Союз — висловили одностайну позицію, що серйозне порушення міжнародних норм Росією не залишило їм іншого вибору, як припинити співпрацю. Крім того, ця зміна спричинила обговорення та роздуми щодо майбутнього арктичної співпраці, з можливими сценаріями, що варіюються від посилення конфронтації до еволюції форм співпраці без участі Росії.

Для більш детального вивчення природи міжнародних відносин в умовах звичайного співробітництва без крупних організацій, варто розглядати кожену державу окремо.

Канада. Канада сприяє залученню корінних народів до міжнародного діалогу, а також активно бере участь у наукових та технічних проектах ради, які стосуються охорони довкілля, сталого розвитку та підготовки до надзвичайних ситуацій. Канада найбільше співпрацює з Сполученими Штатами в рамках ряду двосторонніх ініціатив, зокрема з питань охорони довкілля, економічної безпеки та розвитку чистих технологій. Зокрема, Канада і США взяли на себе зобов'язання спільно розробляти стійкі ланцюжки поставок критичних мінералів, необхідних для чистої енергетики та електромобілів, а також вдосконалювати спільні стандарти з охорони довкілля і зміни клімату [35]. Окрім цього, Канада і Данія демонструють успішну співпрацю, зокрема у 2022 році обидві країни підписали спільну заяву про двостороннє співробітництво, що підкреслює важливість зміцнення відносин між ними [27]. Важливим аспектом міжнародної співпраці Канади є підтримка полярних наук і включення традиційних знань корінних народів у дослідження. Канада підписала міжнародну угоду про

посилення арктичного наукового співробітництва, що сприятиме співпраці між дослідниками та обміну даними між країнами Арктики [28].

Сполучені Штати Америки. Від 9 січня 2009 р. Директивою президента щодо національної безпеки було затверджено основні підходи до Арктичної політики. Основними положеннями стали - захист навколишнього середовища Арктики, задоволення потреб національної безпеки в арктичному регіоні, забезпечення екологічного управління природними ресурсами регіону, укріплення інститутів співробітництва між арктичними державами, проведення активного моніторингу дослідницької діяльності та екологічних проблем. Основним партнером США стала Канада, що обумовлено територіальною близькістю держав. Співпраця між США та Канадою зосереджена на зменшенні викидів парникових газів, розвитку низьковуглецевих технологій та підвищенні енергетичної безпеки. Обидві країни працюють над створенням міцних і екологічно відповідальних ланцюгів поставок критичних мінералів, що є важливим для чистої енергії та електричних транспортних засобів. Крім того, вони спільно вирішують питання кліматичного впливу товарів і просувають торгівлю товарами з низьким рівнем викидів. Другою державою за обсягом кооперації, я вважаю Норвегію, вони мають спільні інтереси у забезпеченні міжнародної безпеки та підтримці демократичних цінностей [49]. Норвегія підтримує глобальну енергетичну безпеку та співпрацює зі Сполученими Штатами у сферах, таких як захист клімату і розвиток чистих технологій. Обидві країни зосереджені на сприянні сталому розвитку в Арктичному регіоні та залученні корінних народів до цих процесів.

Норвегія. Норвегія активно співпрацює з міжнародними партнерами в Арктиці, зокрема через свою роль у різних багатосторонніх форумах, таких як Арктична рада. Норвегія в даний час головує в Арктичній раді на період 2023-2025 років, акцентуючи увагу на чотирьох основних пріоритетах: управлінні океанами, кліматичних та екологічних питаннях, сталому економічному розвитку та покращенні умов життя населення півночі. Норвегія активно

співпрацює з США, що включає наукові дослідження, безпеку та оборонні питання, а також збереження довкілля в арктичному регіоні [49]. США є значним партнером у сферах, пов'язаних із зміною клімату та охороною морського середовища. Держава також підтримує міцні відносини з Канадою, особливо над питаннями арктичного управління та стійкого розвитку, зокрема у сфері охорони довкілля і розвитку місцевих спільнот. Швеція та Фінляндія, які нещодавно приєдналися до НАТО, також є важливими партнерами Норвегії в арктичних питаннях, зокрема у сферах безпеки та екологічної стійкості.

Росія. Політика Росії у контексті Арктики втратила міжнародну підтримку, тому відносини наразі більше схожі на спроби триматися на плаву ніж на реальне співробітництво. Для Росії наразі існує утилітарне співробітництво орієнтоване на двосторонні зв'язки, а не широкі мультilaterальні угоди. Основним партнером Росії в Арктиці є Китай, з яким вона реалізує значні енергетичні та інфраструктурні проекти. Співпраця між Росією та Китаєм включає великі ініціативи, такі як проект Yamal LNG та спільні дії на Північному морському шляху (NSR), який стає ключовим арктичним морським коридором у зв'язку з таненням льодів [26]. Цей маршрут є важливим для експорту енергії Росії та її економічних інтересів, особливо в контексті західних санкцій. З іншого боку, відносини з країнами НАТО в Арктиці є напруженими. Потенційне розширення НАТО, з заявками на вступ Фінляндії та Швеції, створило ситуацію, в якій Росія може зіткнутися з єдиним фронтом арктичних держав НАТО, що може зменшити її вплив і переговорну міць в регіоні. Тому наразі Росії нічого не залишається лише як триматися за підтримку Китаю та сподіватися на перспективи розвитку подальшого розширення зв'язків.

Данія. Данія активно залучена у міжнародне співробітництво в Арктиці, підкреслюючи важливість мирного, сталого розвитку та інтересів місцевих спільнот, включаючи Гренландію та Фарерські острови. Стратегічні інтереси Данії в Арктиці визначаються її відносинами з Гренландією та Фарерськими островами, маючи на меті підсилити єдність всередині Королівства та відстояти

інтереси цих регіонів на глобальних форумах [20]. Щодо конкретних партнерств, Данія тісно співпрацює з Канадою та Сполученими Штатами, зосереджуючись на підсиленні їхніх спільних зусиль у регіоні. Це включає дипломатичні ініціативи та створення спеціальних позицій у ключових північноамериканських містах для зміцнення взаємовідносин і співпраці у питаннях Арктики. Данія зобов'язалася збільшити свій оборонний бюджет у відповідь на ширші геополітичні напруження, такі як діяльність Росії в регіоні. Сполучені Штати неодноразово закликали Данію збільшити військові витрати для відповідності цілям НАТО, і Данія погодилася це зробити, частково зменшуючи свою залежність від російського природного газу.

Швеція. Швеція має міцні партнерські відносини з іншими скандинавськими країнами та ширшими арктичними державами. Наприклад, вона бере участь у різноманітних наукових та екологічних проектах, що включають моніторинг змін клімату та його впливів. Стратегічні інтереси Швеції в Арктиці тісно пов'язані з політикою Європейського Союзу, що акцентує на сталому розвитку та захисті прав корінних народів. Крім того, участь Швеції в мережі UArctic підсилює освітню та дослідницьку співпрацю серед університетів та інститутів півночі, додаючи до ширшого розуміння арктичних питань [25]. Окрім того, вступ Швеції до НАТО став запорукою посилення військової співпраці та зміцнення безпеки. Після приєднання Швеції до НАТО, організація зміцнила свій фокус на Арктиці як ключовій стратегічній зоні [30]. Це означає більшу участь НАТО у забезпеченні безпеки морських шляхів та розвитку військових технологій, адаптованих до арктичних умов. Ну й звичайно самий по собі вступ це ще й сильне забезпечення безпеки для самої Швеції, яка є сусідом держави-агресора Росії.

Фінляндія. Ключовими партнерами Фінляндії в Арктиці є інші скандинавські країни та члени Європейського Союзу. Її співпраця з ЄС, зокрема, має важливе значення, оскільки ЄС виступає за сталий розвиток і захист середовища в Арктиці. Фінляндія також відіграє провідну роль у сприянні

інтеграції арктичних питань у політику і програми ЄС. Вступ Фінляндії до НАТО в 2023 році мав значний вплив на міжнародні відносини в Арктиці, перетворюючи регіон на більш виражену зону геополітичної конкуренції між Заходом і Росією [32]. Приєднання Фінляндії до альянсу збільшує безпосередній кордон між НАТО і Росією на 1340 км, що посилює стратегічне значення Арктики як зони прямого протистояння. Це також зміцнює військові можливості НАТО в регіоні завдяки значному артилерійському потенціалу та технологічній силі Фінляндії. Фінляндія посилює НАТО зі своїми передовими технологіями та військовими можливостями, що включають кібербезпеку та розробку 5G технологій, які відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки союзників. Це також сприяє гармонізації оборонних планів серед скандинавських країн, зміцнюючи колективний оборонний потенціал альянсу в регіоні Балтійського моря і Арктики.

Ісландія. Ісландія активно співпрацює в міжнародних форматах в Арктиці, зосереджуючись на наукових дослідженнях, сталому розвитку та регіональній стабільності. Ісландія також відіграє значущу роль у Мережі арктичної співпраці Ісландії (IACN), яка сприяє співпраці з питань Арктики як в межах країни, так і на міжнародному рівні [2]. Ця мережа співпрацює з різними національними та міжнародними партнерами для підвищення видимості та впливу ісландської діяльності в Арктиці, організовуючи заходи та надаючи консультації з арктичних тем. Норвегія та Ісландія разом тісно пов'язані у контексті Арктичної політики, країни тісно співпрацюють у сферах економічного розвитку та сталого використання арктичних ресурсів. Наприклад, держави планують провести конгрес в Будьо, Норвегія, який об'єднає різні арктичні конференції, буде показано значення спільних дій і розробок у цій області, проведення планується з 29 травня по 3 червня 2024 р. [21]. Ісландія активно співпрацює з ЄС в рамках різних дослідницьких програм, таких як Горизонт 2020 і EU PolarNet, що сприяє поглибленню досліджень і розробці політики у сфері арктичних досліджень [44].

Що стосується Росії, то Ісландія повністю підтримує своїх міжнародних партнерів стосовно ізоляції Росії від діяльності Арктичної Ради.

Тож тенденції наразі такі, що держави націлені на співробітництво, особливо що стосується екологічної, кліматичної та соціальної галузей. Наразі існує занепокоєння, яке охоплює переважно 7 з 8 приарктичних держав - це питання суверенності та безпеки в регіоні. 7 арктичних держав почувають себе не досить впевнено через діяльність Росії, її крок у вигляді нападу на Україну породив та підштовхнув держави Арктики серйозніше зайнятися своїм військовим апаратом. Так у 2024 році передбачаються міжнародні тренування, які також виступають запорукою співробітництва. Щодо прикладів то у лютому пройшли спільні навчання за програмою Nordic Response [36]. У рамках діяльності НАТО, ці навчання вперше включали участь Фінляндії як нового члена НАТО. Основні заходи відбувалися в норвезькій частині Арктики і залучали II Морський експедиційний корпус США разом з норвезькими, шведськими та фінськими силами. Мета навчань — підвищення готовності до умов Арктики. Окрім того, спільна програма США та Канади Arctic Edge проходила з лютого по березень 2024 р. Навчання керувалися Північним командуванням США і включали видпрацювання навичок як на суші так і в повітрі на території Аляски [48].

Тож, наразі ми маємо таку тенденцію, що міжнародне співробітництво відіграє одну з найголовніших ролей у створенні мирної атмосфери в регіоні. Більшість країн розуміє, що партнерські відносини несуть вигідні умови та перспективи, окрім того розвивати такий далекий та суворий регіон досить дорого та економічно набагато простіше мати держав-союзників з такою ж метою. Більшість держав активно співпрацює у рамках арктичних міжнародних організацій як от Арктична Рада, яка працює на базі мирної та дослідницької діяльності. Окрім того кожна держава має основних арктичних партнерів за територіальним принципом чи принципом зацікавленості тощо. Така політика добросусідства наразі все менше стосується Росії, яка втратила довіру збоку

міжнародних партнерів після нападу на суверенну державу. На даному етапі вона найбільш ізольована від крупних арктичних проектів, де по суті мала б бути. Інші приарктичні держави наразі занепокоєні та стурбовані своєю оборонною спроможністю, тому партнерські відносини все активніше виходять на безпековий рівень.

ВИСНОВКИ

Арктика є унікальним регіоном з відмінною від інших структурою, нормами та системою управління. У сучасний період становлення арктичних питань можна підкреслити значущість цього регіону на світовій арені.

Наразі до Арктики належать вісім країн, з яких три не мають прямих кордонів з Арктикою. Ці країни — США, Канада, Росія, Норвегія, Данія, Швеція, Фінляндія та Ісландія — формують управлінську систему регіону за допомогою різноманітних міжнародних організацій, форумів та інших механізмів, що сприяють регулюванню партнерських відносин та вирішенню конфліктів. Ці держави ведуть самостійну політику, покладаючись на власні закони у межах своїх територій, але водночас велика частина з них також дотримується положень Конвенції ООН з морського права 1982 року, яка визначає основні правила для арктичних націй. Зокрема, за цією Конвенцією визначено особливості правового статусу арктичних країн та виділено обмеження їх територіальної юрисдикції.

Кожна держава розробляє власні стратегії для Арктики, які включають розвиток інфраструктури, партнерських зв'язків, захист довкілля, підсилення військової присутності та співпрацю з корінними народами. Всі вісім країн прагнуть до співпраці та взаємодії, а спори щодо територій часто залишаються «замороженими», оскільки ніхто не прагне до військових або дипломатичних конфліктів. Тим не менш сучасна геополітична ситуація у світі вносить свої корективи стосовно політичного кодексу та стратегічних планів. Так напад Росії на Україну у лютому 2022 ввів держави світу та Арктики зокрема у період шоку та переосмислення своїх політичних напрямів особливо в оборонному секторі.

Робота окреслює й особливості перебування Канади в статусі приарктичної держави та виділяє окремо її нормативно-правову базу та

реалізацію економічної, політичної, дослідницької, військової та міжнародної діяльності на Арктичній арені. Особливо розділи про Канаду виділяють її важливість, оскільки країна володіє однією з найбільших територій у регіоні та активно займається розвитком своїх арктичних зон. У співпраці з США та іншими міжнародними партнерами укріплюється військовий потенціал Канади в Арктичному регіоні, країни разом проводять військові навчання та працюють над модернізацією систем захисту «NORAD» тощо. Здебільшого Канаді вдало вдається виконувати статuti своєї Арктичної стратегії та кооперувати, а іноді й направляти приарктичні держави навколо питань захисту та розвитку Арктики (багато в чому завдяки надбаній роками авторитетності та ідеї заснування Арктичної Ради). Крім того, Канада ще й являє собою яскраву запоруку підтримки України не поступаючись своїм принципам охорони та поваги до суверенності, що демонструє надаючи військову та гуманітарну допомогу. Таким чином вона доводить свою приналежність та повагу до мирних міжнародних кодексів та показує Росії, що її дії в Україні не лякають арктичні держави, а штовхають до переоцінки та переглядання міжнародних договорів та правил. Як от поступове витіснення Росії зі сфери міжнародних конференцій стосовно Арктики та призупинення спільних проєктів.

Канада, не зважаючи на виклики, ставить своїм пріоритетом людей та їхній добробут, сприяючи підтримці корінних народів та реалізуючи активну політику та інтеграцію для даних меншин. Спільна робота над проєктами та залучення корінних народів у політичне життя Канади, держава допомагає в першу чергу собі, адже партнерські відносини з державними меншинами приносять користь державі, інвестиції, якими володіє Канада та знання корінних народів про особливості регіону допомагають у співпраці та підтримці розвитку Арктичного регіону.

Крім того міжнародні приарктичні партнери Канади демонструють повагу до її діяльності та також намагаються розвивати свої відносини з корінними народами. Завдяки міжнародному співробітництву держави обмінюються

досвідом та допомагають одна одній. Спільні військові навчання, екологічні та кліматичні моніторинги сприяють сталому розвитку Арктики. Важливим здобуттям для держав Арктики за 2023-2024 рік став вступ Фінляндії та Швеції до лав НАТО, що очевидно сприяє силовому ландшафту на Арктичному архіпелазі на користь семи держав. Відтепер лише Росія не є членом НАТО, а це серйозний стримуючий фактор для неї, адже що Швеція що Фінляндія є дуже близькими сусідами для Росії територіально.

Тож, підсумовуючи можна сказати, що Арктика в сучасних міжнародних відносинах - це один з головних векторів міжнародної політики могутніх держав світу на перспективу гонити хто краще. Найближчим часом ніхто не захоче виходити з цього змагання, адже на кону авторитет, корисні копалини, можливість досліджень тощо. Особливо, якщо дивитися на цю ситуацію в контексті зростаючої з кожним роком уваги не арктичних держав до Арктичного пирога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Американські винищувачі перехопили шість російських бойових літаків поблизу Аляски. URL: <https://weukraine.tv/novyny/amerykanski-vunyshhuvachi-perehopyly-shist-rosijskyh-bojovyh-litakiv-poblyzu-alyasky/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
2. Арктична стратегія Ісландії у XXI ст. URL: http://factmil.com/publ/strana/islandija/arkticheskaja_strategija_islandii_v_xxi_veke_2021/200-1-0-1901 (дата звернення 31 травня 2024 р.)
3. Береговий А.І. Основні геополітичні гравці Арктичного регіону та національні інтереси Канади в Арктиці// Вісник Дніпропетровського університету. 2015.№4.С.191-196.URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vdufsp_2015_4_28 (дата звернення 15 травня 2024 р.)
4. Генеральний Секретар НАТО відвідав Арктичний регіон Канади на тлі нарастаючих загроз для альянсу з боку РФ та Китаю. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/heneralnij-sekretar-nato-vpershe-vidvidav-arktichnij-rehion-kanadi-na-tli-narostajuchikh-zahroz-dlja-aljansu-z-boku-rf-ta-kitaju.html> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
5. Гладиш М. «Північний вимір» європейських інтеграційних процесів// Вісник Львівського університету ім. Івана Франка. 2012. №30. С. 68-77. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VLNU_Mv_2012_30_10.pdf (дата звернення 12 травня 2024 р.)

6. Данія і Канада владнали давню суперечку: тепер між ними з'явився сухопутний кордон. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/danija-i-kanada-vladnali-davnju-superechku-teper-mizh-nimi-zjavivsja-sukhoputnij-kordon.html> (дата звернення 15 травня 2024 р.)
7. Замікула М.О. Мілітаризація Арктики як проблема міжнародної безпеки. URL: http://old.niss.gov.ua/content/articles/files/militar_Arktuku-4c34d.pdf
8. Міжнародна екологічна безпека: сучасні виміри та принципи реалізації. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=42> (дата звернення 12 травня 2024 р.)
9. Олійник М. та Очерета В. Фактор Арктики в сучасних міжнародних відносинах.// Вісник Львівського університету. 2022. №42. С. 286-290. URL:http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/42_2022/37.pdf (дата звернення 12 травня 2024 р.)
10. Павко Я. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав в Арктиці//Київський національний університет ім. Тараса Шевченка.2018. С 1-13. URL: http://www.scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/090/aref_Pavko%20Y.A..pdf (дата звернення 31 травня 2024 р.)
11. Ребкало М. М. Актуальні аспекти міжнародно-правового статусу Арктики та заходи щодо його стабілізації. Міжнародне право; порівняльне правознавство. 2020. №1. С. 110–113. URL: http://pp-law.in.ua/archive/1_2020/24.pdf (дата звернення 31 травня 2024 р.)
12. Чігер В. Сучасні міжнародно-правові проблеми правового регулювання Арктичного регіону// Вісник Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого. 2018. №12. С. 363-365. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2018/12/70.pdf> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
13. Щодо перспектив видобутку гідратів метану. URL: https://bintel.org.ua/nash_archiv/arxiv-ekonomika/arxiv-gaz/shhodo-perspektiv-vidobutku-gidrativ-metanu/ (дата звернення 31 травня 2024 р.)

14. Як Україна змінює Арктику. URL: https://lb.ua/society/2022/11/28/537249_yak_ukraina_zminyuie_arktiku.html (дата звернення 31 травня 2024 р.)
15. Як змінюється характер безпеки в Арктиці. URL: nato.int (дата звернення 31 травня 2024 р.)
16. Яшна Н.О. Міжнародно-правовий режим Арктики в умовах геополітичного суперництва країн в даному регіоні// Вісник Дніпропетровського університету ім. Олеся Гончара. 2015. №5. С. 1-5. URL:<https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2015/2015-2-5/09.pdf> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
17. Яшна Н.О. Розвиток Арктичного регіону в умовах сучасних геополітичних трансформацій// Вісник Дніпропетровського університету ім. Олеся Гончара. 2015. №4. С. 172-177. URL: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/article/view/729/768> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
18. About the Nordic Council of Ministers. URL: <https://www.norden.org/en/information/about-nordic-council-ministers> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
19. Arctic and Northern Policy Framework. URL: <https://www.rcaanc-cimnac.gc.ca/eng/1560523306861/1560523330587> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
20. Arctic Aspects in Denmark's New Foreign and Security Policy Strategy. URL: <https://www.thearcticinstitute.org/arctic-aspects-denmark-new-foreign-security-policy-strategy/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
21. Arctic Congress Bodö 2024. URL: <https://www.arcticiceland.is/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
22. Arctic Council cooperation with Russia: "We should not close those doors". URL: <https://www.rcinet.ca/eye-on-the-arctic/2024/02/14/arctic-council-cooperation-with-russia-we-should-not-close-those-doors/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)

23. Arctic Council URL: <https://arctic-council.org/en/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
24. ArcticNet. URL: <https://arcticnet.ulaval.ca/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
25. Arctic research grows and strengthens international cooperation. URL: <https://chat.openai.com/c/a6abeeef8-7e73-4ba9-9410-eb2a7a98a2d4> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
26. Assessing China's and Russia's Arctic Ambitions. URL: <https://thediplomat.com/2023/12/assessing-chinas-and-russias-arctic-ambitions/> (дата звернення 5 травня 2024 р.)
27. Canada and the Circumpolar Regions. URL: https://www.international.gc.ca/world-monde/international_relations-internationales/arctic-arctique/index.aspx?lang=eng (дата звернення 31 травня 2024 р.)
28. Canada signs Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation. URL: https://www.canada.ca/en/global-affairs/news/2017/05/canada_signs_agreementonenhancinginternationalarcticscientificco.html (дата звернення 5 травня 2024 р.)
29. Canadian High Arctic Research Station now fully managed and operated in the North. URL: <https://www.canada.ca/en/polar-knowledge/news/2023/06/canadian-high-arctic-research-station-now-fully-managed-and-operated-in-the-north.html> (дата звернення 5 травня 2024 р.)
30. Changing Geopolitics in the Arctic. URL: <https://www.cfr.org/report/changing-geopolitics-arctic-0> (дата звернення 5 травня 2024 р.)
31. Changing Geopolitics in the Arctic. URL: <https://www.cfr.org/report/changing-geopolitics-arctic-0> (дата звернення 5 травня 2024 р.)
32. Finland's Contributions to NATO: Strengthening the Alliance's Nordic and Arctic Fronts. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/finlands-contributions-nato-strengthening-alliances-nordic-and-arctic-fronts> (дата звернення 5 травня 2024 р.)

33. First 2024 iteration of Canada's Signature Arctic Sovereignty Exercise Begins. URL: <https://www.canada.ca/en/department-national-defence/news/2024/03/first-2024-iteration-of-canadas-signature-arctic-sovereignty-exercise-begins.html> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
34. Is It Possible to Continue Cooperating with Russia in the Arctic Council? URL: <https://gjia.georgetown.edu/2022/06/29/is-it-possible-to-continue-cooperating-with-russia-in-the-arctic-council/> (дата звернення 5 травня 2024 р.)
35. Joint Statement by President Biden and Prime Minister Trudeau. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2023/03/24/joint-statement-by-president-biden-and-prime-minister-trudeau/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
36. NATO Arctic exercise includes Finland as new member, elevates US Marine Corps' command role. URL: <https://www.janes.com/defence-news/news-detail/nato-arctic-exercise-includes-finland-as-new-member-elevates-us-marine-corps-command-role> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
37. NORAD conducts routine intercept of Russian aircraft operating in and near Alaska ADIZ. URL: <https://www.norad.mil/Newsroom/Press-Releases/Article/3394954/norad-conducts-routine-intercept-of-russian-aircraft-operating-in-and-near-alas/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
38. Nordic Council and Nordic Council of Ministers. URL: <https://nordics.info/show/artikel/nordic-council-and-nordic-council-of-ministers/> (дата звернення 27 квітня 2024 р.)
39. Northern and Indigenous partners gather for the 4th annual Arctic and Northern Policy Framework Leadership Committee meeting. URL: <https://www.canada.ca/en/crown-indigenous-relations-northern-affairs/news/2023/10/northern-and-indigenous-partners-gather-for-the-4th-annual-arctic-and-northern-policy-framework-leadership-committee-meeting.html> (дата звернення 31 травня 2024 р.)

40. On the Arctic Watch: Why we need to protect Canada's sovereignty and security in the Far North: Jeff Collins for Inside Policy. URL: <https://macdonaldlaurier.ca/what-we-need-vs-what-we-have-assessing-canadas-defence-capabilities-in-the-arctic-jeff-collins-for-inside-policy/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
41. President of the Nordic Council condemns Russia's attack on Ukraine. URL: <https://www.norden.org/en/news/president-nordic-council-condemns-russias-attack-ukraine> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
42. Review of the Canada Petroleum Resources Act. URL: <https://www.rcaanc-cirnac.gc.ca/eng/1436896797399/1538587658118> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
43. Russia high on agenda at Nordic Council meeting. URL: <https://www.rcinet.ca/eye-on-the-arctic/2022/11/01/russia-high-on-agenda-at-nordic-council-meeting/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
44. Success Stories of International Cooperation in the Arctic URL: <https://www.arcticcircle.org/journal/success-stories-of-international-cooperation-in-the-arctic> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
45. The Arctic: A Core Canadian Interest. URL: <https://www.policymagazine.ca/the-arctic-a-core-canadian-interest/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
46. The Arctic This Week Take Five: Week of 26 February, 2024. URL: <https://www.thearcticinstitute.org/arctic-week-take-five-week-26-february-2024/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)
47. The Illulissat Declaration URL: https://web.archive.org/web/20120310172346/http://www.oceanlaw.org/downloads/arctic/Illulissat_Declaration.pdf (дата звернення 12 квітня 2024 р.)
48. U.S. Northern Command to conduct Arctic Edge 2024. URL: <https://www.northcom.mil/Newsroom/Press-Releases/Article/3683302/us-northern-command-to-conduct-arctic-edge-2024/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)

49. U.S. Relations With Norway. URL: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-norway/> (дата звернення 27 квітня 2024 р.)
50. Vulnerability of Canada's Arctic a security threat that needs urgent action: report. URL: <https://www.rcinet.ca/eye-on-the-arctic/2023/06/28/vulnerability-of-canadas-arctic-a-security-threat-that-needs-urgent-action-report/> (дата звернення 31 травня 2024 р.)